
ABSTRACTS

Toomas Paul, *Mõnede kirikulaulude autorsusest*

Artiklis käsitleb autor kirikulaulude autorsuse problemaatikat. Kirikulaulu ajaloos on pikki perioode, mil laulu looja nimetamist isegi tauniti ning laulude redigeerimisel ja tõlkimisel “autoriõiguse” küsimust ei tõstatatud. Tagantjärele on algupärandite autoreid kohati väga raske tuvastada. Uurimuse lähtepunktiks on Liivimaa landraadi Gustav Friedrich Mengdeni kaks 1686. aastal ilmunud laulukogumikku. Autor vaatleb nende laulude võimalikke eeskujusid ja hilisemat arengut, avades huvitavaid tekstilisi ja muusikalisi laenuseoseid. Lisaks erinevate laenukihistuste väljaselgitamisele pöörab autor tähelepanu ka probleemidele, mis on seotud piiblitekstide laulutekstideks kohandamisega.

Zusammenfassung

In dem Artikel behandelt der Autor die Problematik der Urheberschaft der Kirchenlieder. In der Geschichte des Kirchenliedes gibt es lange Perioden, in denen die Frage des “Urheberrechtes” nicht existierte, oder die Hervorhebung des Autorennamens gar als unangebracht galt. Im Nachhinein ist es oft schwer, den eigentlichen Autor eines Textes festzustellen. Als Ausgangspunkt des Artikels dienen zwei Liederbände (erschiene 1686) des livländischen Landrats Gustav Friedrich Mengdens. Der Autor untersucht die möglichen Vorbilder und die spätere Entwicklung bzw. Verwandlung der Mengdenschen Lieder, wobei er interessante textuelle und musikalische Zusammenhänge entdeckt. Neben der Hervorbringung der unterschiedlichen Entwicklungsstufen einiger Lieder wendet der Autor seine Aufmerksamkeit auf die Benutzung der Schriftstellen als Liedergrundlage und auf die daraus folgende Problematik.

Siret Rutiku, *Armastusest ja kirikulaulust ehk lauluraamatu konkordantsist*

Artiklis esitleb autor “Kiriku laulu- ja palveraamatu” (KLPR) konkordantsi koostamise projekti. Konkordantside üldisele tutvustusele järgneb KLPRi konkordantsi vajalikkuse põhjendus. Üksikute näidete varal käsitletakse konkordantsi arvukaid kasutusvõimalusi. Käsitluse aluseks on võetud sõnad *arm* ja *armastus*, mille suur esinemissagedus KLPRis väärib omaette tähelepanu. Autor tõdeb arvukate keeleliste, teoloogiliste jpt seoste tekkimist konkordantsi pinnal.

Zusammenfassung

In dem Artikel stellt die Autorin das Projekt der Erstellung einer Konkordanz zum estnischen Kirchengesangbuch dar. Einem kurzen Überblick über die allgemeinen Prinzipien folgt die Begründung der Notwendigkeit einer Konkordanz zum estnischen Kirchengesangbuch. Die Autorin weist auf etliche interessante sprachliche, theologische u.a. Bezüge hin, die mit Hilfe einer Gesangbuchkonkordanz erschlossen werden können. An Hand der exemplarischen Beispiele wird von der Autorin auf die zahlreichen Benutzungsmöglichkeiten einer Gesangbuchkonkordanz hingewiesen. Als Grundlage dienen dabei die Wörter ‘Liebe’ und ‘Gnade’, deren große Vorkommenshäufigkeit im estnischen Kirchengesangbuch bemerkenswert ist.

Kristi Sarapuu, *Eesti algupäraste õigeusu kirikulaulude stiilist*

Artiklis käsitletakse Eestis õigeusu kiriku jaoks loodud eestikeelsete laulude muusikalist stiili. Õigeusu kirikumuusika on Eestis olnud väga tugevate Peterburi koolkonna mõjudega – viimane otsis kompromissi traditsioonilise vene kirikulaulu ja lääne-euroopa kunstmuusika vahel. Kuna aga õigeusu kirik eksisteeris Eestis kõrvuti domineeriva luterliku kirikuga, siis võib lauludes täheldada ka luterliku koraalilaulu mõju. See seos on eriti iseloomulik Eesti Vabariigi algusaegadele, mil nii luterlik kui ka õigeusu kirik otsisid oma kultuurilist identiteeti.

Zusammenfassung

In dem Artikel wird der musikalische Stil der für die orthodoxe Kirche in Estland geschaffenen estnischsprachigen Lieder behandelt. Die orthodoxe Kirchenmusik ist in Estland stark durch die St. Petersburger Schule beeinflusst worden. Die letztere suchte nach einem Kompromiss zwischen dem traditionellen russischen Kirchenlied und der westeuropäischen Kunstmusik. Da aber in Estland die lutherische Kirche dominierte, kann in den orthodoxen Liedern der Einfluss des lutherischen Chorals festgestellt werden. Diese Beziehung ist insbesondere für die ersten Jahre der Estnischen Republik charakteristisch, als die beiden Kirchen – die lutherische wie die orthodoxe – erst nach ihrer kulturellen Identität suchten.

Ene Paldre, *Lauluvaliku kujunemine Eesti vabakiriklikes kogudustes*

Artikkel tutvustab lauluvaliku kujunemist Eesti vabakiriklikes kogudustes, pearõhk on pööratud EEKB Liidu kogudustele. Lisaks üldisele ajaloolisele taustale antakse ülevaade enamikust XX sajandi jooksul Eesti vabakiriklikes kogudustes kasutatud laulikute. Lähemat tähelepanu pööratakse kahe lauliku – “Evangeelsed laulud” ja “Vaimulikud laulud” – kujunemisloole. Nende laulikute saamisloogu aitab paremini mõista kaht koguduste elu tugevalt mõjutanud erinevat ajastut: nõukogude okupatsiooni perioodi ja Eesti taasiseseisvumise aega.

Zusammenfassung

Die Autorin befasst sich mit der Entstehung des Liedergutes in den estnischen (freikirchlichen) Gemeinden des Bundes der Evangelischen Christen und Baptisten (Bund der ECB). Nach einem allgemeinen geschichtlichen Überblick werden die im 20. Jahrhundert in den estnischen freikirchlichen Gemeinden am meisten benutzten Liederbücher dargestellt. Die Aufmerksamkeit der Autorin gilt der Entstehungsgeschichte der zwei Liederbücher – “Evangeelsed laulud” (Evangelische Lieder) und “Vaimulikud laulud” (Geistliche Lieder). Die Betrachtung der Entstehungsgeschichte der genannten zwei Liederbücher trägt dazu bei, zwei unterschiedliche Perioden – der Zeit der sowjetischen Okkupation und der Zeit nach Wiedererlangung der staatlichen Unabhängigkeit Estlands – besser zu verstehen.

Ivar-Jaak Salumäe, *Miks “Kiriku laulu- ja palveraamat” on selline, nagu ta on? Teine mõtisklus*

Artiklis jätkab autor “Kiriku laulu- ja palveraamatu” (KLPR) 10. aastapäeva puhul 2001. aastal ilmunud hümnoloogilises kogumikus “Kelle laule me laulame?” avaldatud meenutusi ja mõtisklusi KLPRi saamisloost. Lisaks tõlkimis- ja redigeerimisprobleemidele oli KLPRi koostamisel oluliselt raskendavaks asjaoluks asjatundlike ja võimekate kaastööliste leidmine, seda eriti luuletajate ja keeleinimeste seast. Lauluraamatu koostamisprotsessi problemaatikat ilmestavad tsitaadid pastorite kirjadest. Artikli lõpus esitab autor mõned võrdlevad näited sellest, kuidas vanu, juba tõlgitud laule on puütud parandada ja uuendada.

Zusammenfassung

In dem Artikel setzt der Autor seine Erinnerungen und Gedanken fort, die er in dem zum 10. Jahrestag des estnischen Kirchengesangbuches erschienenen Sammelband “Kelle laule me laulame?” [Wessen Lieder singen wir?] 2001 veröffentlicht hat. Neben den Übersetzungs- und Redaktionsproblemen stellte für die Gesangbuchkommission der Mangel an sachkundigen und interessierten Mitarbeitern und Mitarbeiterinnen – insbesondere an Dichtern und Philologen

- eine der größten Schwierigkeiten dar. Die Problematik der Gesangsbucherneuerung wird durch Zitate aus den Briefen der Pastoren veranschaulicht. Am Ende des Artikels bringt der Autor einige vergleichende Beispiele der Erneuerungs- und Redaktionsversuche alter, schon übersetzter Lieder.

Toomas Siitan, *Koguduselaulu reformist Liivi- ja Eestimaal XIX sajandi algupoolel*

Artikkel tutvustab Toomas Siitani 2003. aastal doktoriväitekirjana valminud monograafia "Die Choralreform in den Ostseeprovinzen in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts: Ein Beitrag zur Geschichte des protestantischen Kirchengesangs in Estland und Livland" peamisi probleeme ja metoodikat. Refereeritud uurimus on pühendatud koguduselaulu reformile Balti kubermangudes XIX sajandi esimesel poolel, mis viidi läbi mitme erineva koraaliraamatuga. Seda reformi, mis oli osa kogu luterlikus kultuuriruumis asetleidnud protsessist, ja milles Balti kubermangudes mängis ka vennastekogudus ebaharilikult suurt rolli, on käsitletud lähtuvalt nii muusikaestetiilisest kui ka kultuuri- ja kirikupoliitilisest aspektist. Eriliselt tõuseb monograafias esile kahe isiku – Johann Leberecht Ehregott Punscheli (1778–1849) ja Johann August Hageni (1786–1877) – tegevus: nii nende koostatud koraaliraamatud kui ka nende kirjutised koguduselaulust kujundasid norme siinse kirikumuusika jaoks. Nende tegevuse pinnal on käsitletud ka historistliku restauratsiooni liikumise ja elava laulutraditsiooni vastuolu.

Zusammenfassung

Der vorliegende Artikel ist eine Einführung zur Problematik und Methodik der umfassenden Monographie des Autors "Die Choralreform in den Ostseeprovinzen in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts: Ein Beitrag zur Geschichte des protestantischen Kirchengesangs in Estland und Livland" (Sinzig, 2003). Im Juni 2003 wurde diese Abhandlung als Doktordissertation an der Universität zu Lund verteidigt.

Die referierte Studie ist der Umgestaltung des Gemeindegesangs in den Ostseeprovinzen gewidmet, die mittels verschiedener Choralbücher durchgeführt wurde. Die Reform, welche kein regionales Ereignis, sondern Teil eines allgemeinen Prozesses im ganzen lutherischen Kulturraum war, in der aber im Baltikum auch die Brüdergemeinde eine äußerst wichtige Rolle spielte, ist sowohl vom musikästhetischen als auch vom kultur- bzw. kirchenpolitischen Aspekt her gedeutet worden.

Zwei Persönlichkeiten ragen in der Monographie besonders hervor: Johann Leberecht Ehregott Punschel (1778–1849) und Johann August Hagen (1786–1877), die mit den ästhetischen Ansätzen der von ihnen herausgegebenen Choralbüchern sowie ihrer Schriften über Choralgesang Maßstäbe setzten. Bei ihrer Tätigkeit ist auch ein Widerstreit zwischen der historistischen Restaurationsbewegung und der lebendigen Tradition des Gemeindegesangs behandelt worden.

Autoritest

Ene Paldre (1976), *baccalaureus artium* Tartu Ülikool 2002. On õppinud Kõrgemas Usuteaduslikus Seminaris ning täiendanud ennast kirikuloo alal Müncheni Ludwig Maximiliani nimelises Ülikoolis.

Toomas Paul (1939), *doctor theologiae* Tartu Ülikool 1994, *Doctor of Divinity hc* University of Durham 1994, EELK Tallinna Jaani koguduse õpetaja.

Siret Rutiku (1967), *doctor philosophiae* (saksa keele ja kirjanduse erialal) Tartu Ülikool 2000, Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste keelekeskuse juhataja.

Ivar-Jaak Salumäe (1945), EELK lauluraamatukomisjoni sekretär 1976–1991, Tallinna Piiskopliku Toomkoguduse õpetaja.

Kristi Sarapuu (1979), *baccalaureus artium* Eesti Muusikaakadeemia 2001. Eesti Muusikaakadeemia raamatukogu bibliograaf.

Toomas Siitan (1958) *doctor philosophiae* (muusikateaduse erialal) Lündi Ülikool 2003. Eesti Muusikaakadeemia muusikateaduse osakonna dotsent.